

Eenden in de sinds voorjaar 2014 weer meanderende Geleenbeek

Inhoud:

Bij de foto op de voorkant

IVN Limburg focust in 2014 in samenwerking met de provincie op nieuwe natuur, zie de regiowandelingen waarvan ook in dit herfstnummer verslag wordt gedaan. Een geweldig stuk nieuwe natuur is in het buitengebied van Munstergeleen (aan het) ontstaan door de reconstructie van de Geleenbeek. *Beekdalen Geleen 1* is in het afgelopen voorjaar gerealiseerd, het ligt in de bedoeling dat *Beekdalen Geleen 2* nog voor het einde van 2014 van start gaat.

Daarom voor dit nummer eens geen foto van de Heemtuin op de voorkant maar van de gereconstrueerde beek die meandert als vanouds, dat wil zeggen als in de kinderjaren van huidige oma's & opa's. Het ziet er allemaal zeer veelbelovend uit – zie ook de foto's bij dit artikel - en het zal boeiend zijn in de komende jaren te volgen hoe de natuur zich hier gaat ontwikkelen.

Ommetje Glana Nova

Toen IVN Limburg kwam met het voorstel aan de afdelingen om, met steun van de provincie voor allerlei voorzieningen, ommetjes te ontwerpen door of langs nieuwe

natuur, was het eigenlijk te vroeg om de Geleenbeek daarbij te betrekken. En het lijkt niet de bedoeling om de nieuwe natuur die zich nog moet ontwikkelen bij voorbaat te laten zien op fraai vormgegeven uitlegborden. IVN Munstergeleen beschikt trouwens ook niet over de menskracht om aan een dergelijk project te beginnen.

Toch is er door ons een ommetje ontworpen en een voorstel ingediend om straks als ook *Beekdalen Geleen 2* is gerealiseerd de afronding van het hele project bij Munstergeleen op een bijzondere manier vast te leggen voor het nageslacht. Het ommetje zal binnenkort te vinden zijn op onze website,

www.ivn.nl/afdeling/munstergel/een/windraak-glana. Bij dit artikel staan verder foto's om u nieuwsgierig te maken.

Geleenbeek = heldere beek

Volgens mensen die het weten kunnen komt de naam *Geleen* in allerlei variaties voor in tal van landen die vroeger Germaans of Keltisch waren als benaming

voor rivieren en beken en heeft hij misschien zelfs een voorindogermaanse oorsprong.¹ *Glen, Glene, Glan* geldt als wortelwoord dat *schitterende, helderschijnende* betekent en terug te vinden is in woorden als *glanzen* en *glinsteren*. *Glan* of *Glanis* was de naam van een Keltische god die in het Gallische, later Romeinse vestingstadje Glanum (Provence) werd vereerd als brongod. Uit het feit dat de Romeinen hem omdoopten tot *Valetudo* = *Gezondheid* kunnen we opmaken dat aan het water van de bron waarbij hij werd vereerd een heilzame werking werd toegekend.

Helder of *gezond* is de beek in de herinnering van de nu levende mensen niet altijd geweest. Halverwege de vorige eeuw werd ze gekanaliseerd om *schlam* en ander slijk van de mijnen zo snel mogelijk af te voeren naar de Maas. Niet alleen de voor een belangrijk deel recht getrokken loop maar ook de betegeling van de bodem (tevens om infiltratie van het vuil te voorkomen) droegen bij aan die snelle afvoer. Des te erger waren de gevolgen bij overstromingen: doordat de water bergende functie van de beek en haar oevers was geminimaliseerd kregen de mensen geregeld natte voeten en had de omringende natuur alsnog te lijden onder de vuiligheid.

Jongste geschiedenis

De mijnen behoren tot het verleden, de noodzaak van waterbeheer wordt ingezien en er is groeiend inzicht in het belang van natuur, niet alleen om de natuur zelf maar ook om de mens die zich wel kan voelen in de omringende natuur.

Na de millenniumwende werd de tijd rijp om dit besef om te zetten in daden. Op nationaal niveau verschenen er (in aansluiting overigens op een Europese

---

¹ Zie Schrijnemakers in *De Geschiedenis van Geleen*, blz. 49 e.v.

Kaderrichtlijn Water) beleidsdocumenten waarin Rijk, provincies, gemeentes en waterschappen geacht werden samen te werken om de waterproblematiek aan te pakken.

In het Provinciaal Ontwikkelingsplan Limburg (POL) werd de Geleenbeek voor het eerst een beek genoemd 'met specifiek ecologische functie', zoals te lezen valt in de *Inrichtingsvisie Beekherstel Geleenbeek*, geformuleerd door Waterschap Roer en Overmaas en gedateerd 20 oktober 2005. In dit document is die ecologische functie nader omschreven, worden factoren aangewezen die deze functie belemmeren (*te weinig meandering, morfo-dynamiek en variatie in profielen*) en wordt er gezinspeeld op uitbreiding van de mogelijkheden voor waterberging.

In hoofdstuk 3.1 wordt het streefbeeld voor de Geleenbeek tussen Beekstraat (Geleen) en Parklaan (Sittard) geformuleerd als *een licht slingerende tot meanderende beek in een halfopen tot gesloten parklandschap. Het gebied bestaat uit een afwisseling van moeras, bloemrijke graslanden, struweel, bos en open water*. Voor flora en fauna worden doelsoorten bij elkaar gezet in een lijst (3.2).

In twee volgende paragrafen van hoofdstuk 3 komen de nodige voorzieningen voor de waterhuishouding en de verhouding van de beek tot het landschap aan bod. Voor het gedeelte Abshoven tot Middenweg wordt gesteld dat de beek hier *niet de uitstraling van een beek* heeft, *maar eerder die van een gegraven kanaal* (3.3).

In hoofdstuk 4 treffen we de inrichtingsvisie in uitgetekende vorm aan en zo te zien is dit de vorm die 9 jaar later, voorjaar 2014, althans voor het gedeelte Lintjesweg tot Middenweg (Beekdalen Geleen deel 1) ook gerealiseerd is.

Het project Beekdalen Geleen 2 (Lintjesweg tot Beekstraat Geleen) zal nog voor het einde van dit jaar van start gaan en dan zal de Geleenbeek bij Munstergeleen niet meer de uitstraling hebben van een gegraven kanaal, maar van een beek die plant, dier en mens zal aantrekken.

Met dank aan Elise Eskes van Buro Es voor de toegestuurde documenten.

De stam van deze zomereik heeft op 1.20 – 1.50 m hoogte een omtrek van 3.40 m; hij zal dus op zijn laatst in 1900 ($340 : 3 = 114$, maar hij kan ook meer dan 150 jaar zijn) ontkiemd zijn. Niet alleen voor de paarden staat hij nu in het zicht maar ook voor de wandelaars die vanaf de fietstunnel bij de Leeuwerik kunnen doorsteken naar de Geleenbeek. Misschien heeft deze zomereik ooit als grensboom gediend, zei Hub Mulders in 2012, toen we de boom een lintje gaven ter gelegenheid van de inventarisatie van monumentale bomen.

Zomer – herfst 2014

De zomer is ongetwijfeld het drukste seizoen wat het werk in de Heemtuin betreft.

Voor het voorjaar heb je een hele winter als voorbereidingstijd, barst de zomer los, dan kom je handen te kort: voor je het goed en wel in de gaten

hebt zijn paden aan het dichtgroeien, zorgt nieuw schot aan hagen voor een verwaarloosde indruk of hebben de brandnetels de tuin overgenomen. Het groeiseizoen dat dit jaar extra vroeg begon maakte een vierde scheergang van de meidoornhaag in de Boerengaard nodig. Dat zal nu toch wel de laatste zijn geweest.

Met veel plezier kijken we terug op de kruidendoedag, hoogtepunt van deze zomer. In woord en beeld wordt daarvan verslag gedaan door Joke van der Steen die haar bijdrage leverde als stagiaire van de Natuurgidsencursus CNM / IVN Maastricht.

Het weekend tevoren, 22 juni, stond IVN Munstergeleen met een stand op het Geheime Tuinenfestival in Sittard. Mooie foto's, diverse geurboeketten en IVN-parafernalia – om maar niet te spreken van de mondelinge reclame die gemaakt werd door de bezetting van de kraam (drie personen) – trokken de aandacht van de

bezoekers van dit festival. Zo wordt de Heemtuin dankzij de Geheime Tuinen van Sittard steeds minder geheim.

Mooi is dat IVN Munstergeleen in de voorbije zomer nog op andere manieren reclame heeft kunnen maken voor het gemeentelijke groen: In de Natuurgids van 15 september 2014 verschijnt op initiatief van IVN Munstergeleen een artikel in de reeks 'Onze kleine Wildernis' over 'De Elba' ofwel het Elbagebied bij Grevenbicht. De hele reeks bevat de neerslag van voordrachten over dergelijke 'kleine wildernissen' op de vrijwilligersdag van IVN Limburg, 25 januari 2014. Omdat die neerslag wat de Heemtuin van IVN Munstergeleen betreft al was verschenen in het maartnummer van De Natuurgids en al was ingeleverd voordat besloten werd die hele reeks in de Natuurgids te publiceren, werd in samenwerking met de redactie en IVN Land van Swentibold/Born besloten dit prachtige voorbeeld van nieuwe – en nog verder te ontwikkelen – natuur (alsnog) aan de orde te stellen. In dat verband komt het ook goed uit dat het Elbagebied al onderwerp is geweest van de tweede regionale themawandeling van dit jaar op 27 april jl. Samen met co-auteur Arno Duwel is ondergetekende benieuwd naar het resultaat in het nummer van De Natuurgids dat ongeveer gelijktijdig met dit herfstnummer van Het Steenuiltje zal verschijnen.

Nieuwe natuur treffen we sinds het voorjaar ook aan bij de inmiddels weer – tussen Lintjesweg en Middenweg – meanderende Geleenbeek > zie hiervoor behalve de foto op de voorkant ook het openingsartikel 'Ommetje Glana Nova'.

In het programma *Thuis in Limburg* van TV Limburg op woensdag 20 augustus jl. vertelden Lex Vlieks & Toos van der Vring over *de natuur in Sittard-Geleen van Noord naar Zuid*; daarin werd weer eens antwoord gegeven op de vraag waarom we natuur zo belangrijk vinden.

We kunnen dus wel zeggen dat de natuur van de Gemeente Sittard-Geleen in dit jaar

gemeentebreed, niet alleen in de lengte, van noord naar zuid, maar ook in de breedte, van zuidoosthoek (Heemtuin) tot noordwesthoek (Elba) aan de orde is geweest.

Bij het naderen van het einde van openstellingsseizoen 2014 staan er alweer plannen op stapel voor het vervolg:

Het is hoog tijd om de vijvers op te schonen en te voorzien van een nieuwe afrastering zodat ook onze jongste bezoekers veilig zijn. En na afloop van het openstellingsseizoen zal de Heemtuin winterklaar moeten worden gemaakt. Dat belooft weer een hoop werk, waarvoor we veel handen nodig hebben.

Het is dus niet zo dat we vanaf oktober 2014 tot maart 2015 met de handen over elkaar gaan zitten!

Werk aan de winkel! Vrijwilligers in de hele omtrek, verenigt u!

Wij werken tegenwoordig niet alleen op zaterdag- maar ook op maandagochtend.

Iedereen is welkom en er is koffie met iets erbij, soms zelfs vlaai als iemand hem zelf meebrengt!

Tot slot: het hele reilen en zeilen van de Heemtuin kan ook worden gevolgd via de website, www.ivn.nl/munstergeleen/heemtuin/heemtuinjournaal.

Luxe bakkerij
Bie Christel

Peterstraat 29
Munstergeleen

046 4580043

In opleiding als natuurgids

Na de opleiding tot Herborist was ik op zoek naar een nieuwe uitdaging: over natuur is altijd wel wat te leren. Omdat ik veel over planten en de geneeskrachtige toepassingen daarvan geleerd had wilde ik nu graag die planten in een wat breder perspectief zien: waar staan ze en waarom, welke eisen stellen ze, wat zijn de “buurplanten”, welke dieren vind je er op en erbij. Kijken naar het geheel van natuur. En kijken naar de invloed van mensen op natuur.

Een berichtje over de te starten cursus Natuurgids in Maastricht trok mijn aandacht.

Dat zag er erg uitdagend uit: veel leren over natuur en ontdekken wat je daar zelf mee kunt gaan doen. Er was nog plek en dus meldde ik me aan.

Dat was een jaar geleden. Inmiddels zit ruim de helft van de cursus erop. En ben ik nog net zo enthousiast als toen ik begon. En heel wat wijzer geworden!

Wat ik absoluut ervaren heb: natuurgids word je niet vanzelf; het is een pittige cursus waar je beslist veel tijd aan moet besteden. Maar de lessen zijn enorm interessant: geologie, landschap, ecologie, flora en fauna. Soms gaat het om theoretische kennis, maar heel vaak praktijklessen: naar buiten dus om natuur te ervaren! Op een vroege herfstochtend rondstruinen in De Hoge Fronten in Maastricht, in het vroege voorjaar met een aantal opdrachten de Heemtuin Oud Valkenburg in of op een warme zaterdag op de Eijsden Beemden kijken naar wat daar allemaal te beleven valt. Of een dagdeel met de hele groep troep opruimen langs de Maas bij Borgharen. Alles onder de deskundige leiding van de mensen van het cursusteam.

Leuk om te ervaren is ook de kennis van medecursisten: iedereen heeft wel een specialisme zodat we ook veel van elkaar leren.

Het vergroot het enthousiasme tijdens de lessen en spoort iedereen aan om over allerlei onderwerpen informatie te verzamelen. De boekenverzameling groeit!

Een belangrijk onderdeel van de cursus is een zelf te bepalen stage-opdracht die uiteraard wel door de cursusbegeleiding goedgekeurd moet worden: een periode meewerken in een natuurorganisatie met als einddoel een publieksactiviteit.

Eind 2013 kon ik daarmee beginnen: IVN Munstergeleen had voor 29 juni j.l. een themadag kruiden op het programma gezet: aan mij de vraag om als herborist deze dag mee te gaan organiseren.

Een leuke opdracht; ik ging samen met een groepje enthousiaste vrijwilligers van de Heemtuin aan de slag.

Een drukke periode met allerlei taken in de voorbereiding, maar met als resultaat een erg geslaagde Kruiden-doe-dag. Meer dan 200 mensen bezochten de Heemtuin die dag en waren enthousiast over alle activiteiten: kruidenwandelingen, bezoekje aan de imker of de kruidenbrouwer, kinderactiviteiten, workshops.

Nog een bijzondere opdracht binnen de cursus: je Eigen Natuurplek: een jaar lang een zelf gekozen natuurgebiedje volgen: heel regelmatig bezoek je die plek en registreert alles wat er te zien en te beleven valt.

Alle aspecten van de cursus moeten aan bod komen: geschiedenis van het gebied, geologie, beheer, flora en fauna, enz.

Mijn Eigen Natuurplek is het natuurgebiedje Elba langs de Maas ter hoogte van Grevenbicht. Het wordt beheerd door Natuurmonumenten en er lopen grote grazers: een kudde Galloways en Konikpaarden.

In de eerste periode vooral zoekwerk: contacten leggen met Natuurmonumenten, mensen zoeken die het gebied goed kennen, geschiedenis achterhalen, zoeken naar de specifieke kenmerken van het gebied, informatie verzamelen over de grazers.

En uiteraard speur ik naar wat er allemaal voor kruiden voorkomen. Een grote verscheidenheid. Het is geweldig om een bijzondere of zeldzame plant aan te treffen. Maar het is vooral ook steeds genieten van wat er allemaal te beleven valt: mijn ervaring is vooral dat ik steeds beter leer kijken naar natuur. Erg leuk om het gedrag van de Galloways en de Koniks te bestuderen. Één grote ontdekkingsstocht: altijd is er wel wat te beleven.

Het is voor mij een heel fijne cursus die soms erg veel tijd vraagt maar mij veel oplevert.

Wat ik er precies mee wil gaan doen heb ik nog niet helemaal helder, maar daar is van alles voor te bedenken: gidsenwerk, meewerken aan natuuractiviteiten zoals in de stage, een lezing houden over kruiden in een specifiek gebied, noem maar op! Allemaal zinvolle activiteiten om mensen enthousiast te maken over natuur. Een leuke uitdaging om daar een bijdrage aan te kunnen gaan leveren.

Joke van der Steen

Wilt u ook een natuurgids worden? Kijk op www.ivn.nl/afdeling/swentibold-born

Het adres voor dierenbenodigdheden en diervoeders
CARNIBEST, NATURIS, ROPADOG, ENERGIQUE
Steenweg 47, Sittard, Tel.: 046 4007750

Kroedwösjwandering 13 augustus

Het feest van Maria Tenhemelopneming kreeg ook dit jaar weer extra glans doordat Harrij Gijsen de kroedwösjwandering liep. De kroedwösj was, zoals we dankzij Harrij weten, de bos kruiden – het kan ook de geur daarvan zijn geweest – die Maria achterliet in het graf dat zij met ziel en

lichaam had verlaten. Geloof, algemeen menselijke obsessies met onheil dat afgeweerd, vruchtbaarheid die afgesmeekt moet worden en pure natuurbeleving gaan hand in hand om dit mooie gebruik halverwege augustus in ere te houden. Ieder jaar krijgt Harrij een groter aantal deelnemers mee. Op deze prachtige woensdagmiddag met een lekker zonnetje en ± 20 graden waren er liefst 30 personen komen opdagen. Harrij heeft tevoren het nodige voorwerk gedaan. Dat moet wel want tegenwoordig kom je niet zoveel graanvelden tegen als vroeger en het beetje graan dat er tegenwoordig nog op de velden staat, was dit jaar vaak allang geoogst. Harrij vertelt niet alleen over de planten die in de kroedwösj thuishoren en hun heilzame functies, ook andere aspecten van de natuur komen aan bod. Wij mensen spreken al gauw over onkruid, voor vlinders evenwel zijn brandnetels waardplanten. Trouwens, ook wij kunnen van de jonge blaadjes brandnetelsoep maken of thee trekken (dan eerst de blaadjes drogen). Al thee drinkend zuiver je dan meteen je bloed. Bedenk dus altijd als u weer eens brandnetels uittrekt: als we alle brandnetels zouden uitroeien zouden we onszelf genoegens ontnemen en vlinders als de Daggauwoog en de kleine Vos, die hun eitjes leggen op de brandnetel, kwijt zijn. Na al die verhalen en het plukken van boerenwormkruid, bijvoet, leverkruid, duizendblad (voor de granen en de walnoot is tevoren gezorgd) komt het gezelschap dan aan in de Heemtuin waar met veel plezier ieder zijn eigen kroedwösj maakt en de

koffie drinkt die Els heeft gezet.

Na een uurtje Heemtuin wordt dan weer koers gezet naar de kerk van waaruit men vertrokken is en waar de pastoor misschien de kroedwösje op vrijdag 15 augustus of de volgende zondag heeft gezegend.

Met uitbundige dank aan Harrij voor de mooie wandeling en de verhalen wordt afscheid genomen en neemt men zich voor: Volgend jaar weer.

Insectenhotel gerestaureerd

Een blikvanger voor wie aan de poort staat is de insectenwoning in de vorm van een toren. De spits daarop was gemaakt van riet en dat was op een gegeven moment aan het vergaan. Er is nogal geworsteld om er een nieuwe spits op te krijgen. Na de eerste poging zakte het riet steeds verder naar beneden, de

volgende keer werd geprobeerd een spits te bouwen op de grond en die op zijn plaats te zetten maar dat mislukte. De derde keer was scheepsrecht: het materiaal, duurzame bamboestokken, werd direct op de toren geplaatst en de punt aan de top werd afgewerkt met wilgentenen. De insectenwoning heeft nu haar oude glorie terug en dat staat vermeld op een Latijns chronogram dat het jaartal van de restauratie vastlegt voor de komende generaties. In het heemtuinhuis zal verdere info te vinden zijn.

Ook de **vogelkijkwand** krijgt een **chronogram**. De vertaling van de Latijnse tekst (die vertaling paste niet op de balk; die is straks te vinden ion het heemtuinhuis) luidt: *Wand met gaten die (ons) de vogels van bos en veld laat zien. Laat je nobis = ons weg, dan komt het chronogram uit op 2013, het jaar waarin de vogelkijkwand werd gebouwd, laat je het staan en tel je de I mee, dan komt het uit op 2014, het jaar waarin het chronogram is geplaatst.*

Tuinweetjes

- September/oktober zijn de ideale maanden om het gazon te zaaien: het kan nog redelijk warm zijn en vochtig zodat het gras snel kiemt en het onkruid groeit minder snel dan in het voorjaar.
- September en oktober zijn ook gunstige maanden om bladverliezende hagen die te breed zijn uitgegroeid, sterk terug te snoeien. Bij een beukenhaag mag je dat zeker niet in de zomer doen omdat dan de kans bestaat dat de tere bast beschadigd wordt door de felle zon.
- In het najaar zijn hemelsleutel, koninginnekruid (leverkruid), laatbloeiende vlinderstruiken en klimop belangrijke nectarplanten voor bijen en late vlinders zoals atalanta's en dagpauwogen.

Atalanta in de Heemtuin op 9 augustus

- Het is het beste en ook het mooiste om vaste planten niet voor de winter af te knippen. Wil je het toch doen, knip ze dan af tot vlak boven de grond, in plaats van allemaal stompjes te laten staan. Die worden hard, er kan water in blijven staan en ze beletten de jonge groei in het voorjaar.
- Plant geen bollen als de grond erg nat is of als er veel regen wordt verwacht. De grond kan dan zeer modderig worden, met het risico dat de bollen 'stikken'. Tuinen die in de winter doornat worden, zijn trouwens minder geschikt voor bollen.

Uit de tuinscheurkalender 2012

De krabspin als roofdier

In mijn tuin tegen een warme muur bloeit de passiflora volop.

Een prachtige eendagsbloem met vele kleuren die bezocht wordt door de bijen om de nectar en het stuifmeel.

Toen ik op een zomeravond buiten zat naast deze plant hoorde ik opeens een bij in nood, hevig zoemend en spartelend en wat zag ik ??

Een wit spinnetje had, zich onzichtbaar gemaakt door op het wit van de passibloem te wachten of er een prooi zou komen, de bij besprongen en gedood met een giftige beet.

De bij had geen schijn van kans en braakte al haar nectar uit die zij had verzameld.

De volgende dag bekeek ik nogmaals de bloem en zag alleen nog een restant van de bij die volledig uitgezogen was.

Het bleek bij naspeuring om een krabspin te gaan. Dit zijn echte jagers die geen web maken maar hun prooi besluipen.

Ze liggen in een hinderlaag en door zijn 8 ogen krijgt de spin informatie over zijn potentiële prooi.

De krabspin is uitstekend gecamoufleerd doordat hij de kleur van zijn ondergrond aanneemt.

Daarom wordt deze ook wel de kameleonspin genoemd.

Toos van der Vring

De Heidekamp bij Stein

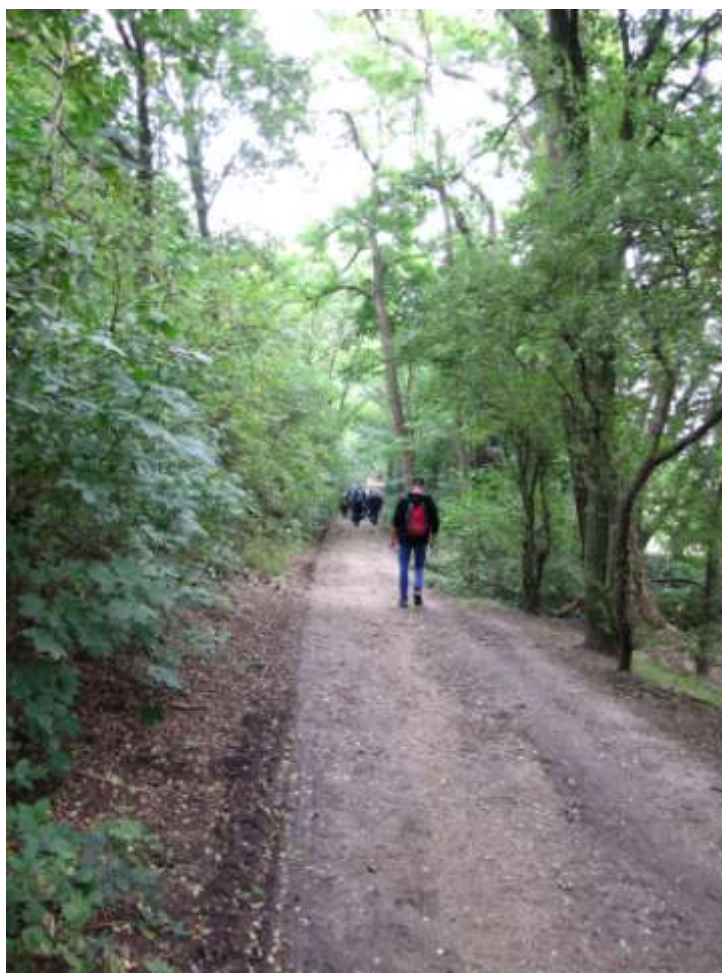
Het uit het Latijn afkomstige woord (*de*) *kamp* kom je tegenwoordig alleen nog tegen in samenstellingen als (*de*) *Heidekamp*. Hier is de oorspronkelijke betekenis *campus* = *veld* bewaard gebleven (terwijl het Latijnse woord in het Nederlands een betekenisverandering heeft ondergaan – denk aan een *studentencampus*).

Zo'n *kamp* was een stuk grond dat de bewoners van een dorp gebruikten om het vee te weiden en dat daarvoor werd afgebakend met dichte hagen. Dergelijke *kampen* waren te vinden op de Graetheide en een daarvan was de Heidekamp, gelegen direct buiten de *Lènjtwaer* van Stein (foto).

Vanaf het midden van de vorige eeuw werd in dit gebied zand en grind gewonnen, met als gevolg dat er enorme gaten ontstonden die vervolgens werden gebruikt voor het verwerken van afval. Zo kwam de gemeente Stein aan haar vuilstortplaats en het bedrijf DSM aan zijn aanpalende gipsdeponie. Na de millenniumwende werden plannen om het gebied weer een natuurlijke bestemming te geven voortvarend aangepakt.

Het Heidekamppark

Van deze plannen is het Heidekamppark van 40 ha het resultaat. Eerst werd de vuiligheid afgedekt met rubber, vervolgens met een laag aarde. Controles worden permanent uitgevoerd om in de gaten te houden wat er daaronder gebeurt. In de laatste vijf jaar zijn, met medewerking van basisschoolkinderen tijdens boomfeestdagen, 250 bomen geplant (op de dikkere grondlagen), 10.000 haagplanten en 25.000 inheemse struiken. Het gebied is nu geworden tot een *groene voeg*, een ecologisch belangrijke verbindingszone met andere natuurgebieden tussen dorpen en steden van de streek.

Het Heidekamppad

Inmiddels wordt het heidekamppark begraasd door rundvee en zijn ook wandelaars, trimmers en bikers welkom. In samenwerking met de provincie en de gemeente heeft IVN Stein een belangrijk aandeel gehad in de presentatie van het pad. Op 12 themaborden wordt informatie gegeven

over de specifieke natuur, het landschap en de historie. Rode draad in dit alles vormt het begrip *klimaatadaptatie* over wat wij mensen kunnen doen om zo goed mogelijk om te gaan met het veranderende klimaat. *Wenkjes* op elk themabord spelen daarop in. De wandelaar kan ook interactief aan de slag door middel van een app die hem niet alleen de weg wijst maar ook nog allerlei aanvullende informatie en opdrachten geeft.

Het Heidekamppad komt helemaal af door de bouw van een voetgangersbrug nabij het Van der Valkhotel bij de A2 (op de foto links). Deze brug zal op 12 oktober a.s. worden geopend.

Wilt u alles weten van het Heidekamppad? Ga naar

www.ivn.nl/afdeling/stein/wandelingen/heidekamppad

De fotoreportage bij de hierna beschreven wandeling geeft een impressie.

Regiowandeling Heidekamppad, zondag 31 augustus (IVN Stein en IVN Elsloo)

De derde regiowandeling met als thema 'nieuwe natuur' van dit seizoen ging over het nieuwe Heidekamppad. De voorzitter kon ruim 70 deelnemers verwelkomen bij de toegang van het Steinerbos in tegenwoordigheid van de plaatselijke omroep. De wandeling, 6,5 km, werd gelopen in twee groepen, telkens vergezeld

door twee gidsen. Tussen industriegebied Kerensheide en bebouwde kom door volgde de ene groep de bewegwijzerde route en ging de andere daar tegenin. Daardoor konden beide groepen de nieuwe natuur benaderen vanuit de oude en wel via ofwel de Lènjtwaer ofwel via de Veedrift, wat op zichzelf al een mooi contrast opleverde. Dat de nieuwe natuur nog zeer nieuw is blijkt wel uit de jeugdige aanblik van de vegetatie, nog pas vijf jaar oud maar vol belofte, dus de moeite waard om de ontwikkelingen te volgen. Rond de 12 infoborden waren de sporen van het plaatsen nog vers aanwezig. Wie niet genoeg heeft aan de rolstoelvriendelijke wegen over de nieuw ingerichte Heidekamp kan door klaphekken heen de wei in om de (gedomesticeerde zwart-witte) runderen gezelschap te houden op bankjes verderop. Aan werkelijk alles is gedacht: niet alleen een trim- en bikers park om bijzondere capriolen uit te halen, maar ook een uitlaatplaats voor honden. Inderdaad: 'voor jong en oud, een andere manier om het *ver van mijn bed*-klimaat-gebeuren vlakbij te ontdekken', zoals de folder, verzorgd door IVN Stein ons vertelt.

Na tweeënehalf uur wandelen kwamen we, onder de indruk van al dit nieuwe natuurgeweld, weer aan in het Steinerbos waar IVN Stein ons trakteerde op goed gekruide tomatensoep en smakelijke broodjes met koffie of thee.

Populier Hermie Stoelwinder 1 pagina over twee kolommen

Geslaagde kruiden-doe-dag in de Heemtuin op 29 juni j.l.

Het was na 2 dagen met flinke buien spannend wat het weer ging doen: de voorspellingen waren niet echt goed. Maar het viel erg mee:

's morgens wat motregen, één flinke bui. Zelfs af en toe zon.

De Heemtuin zag er mooi uit:

Prachtige veldboeketten waren gemaakt, onkruid gewied in de boerengaard, de partytent opgebouwd.

Al meteen tegen 11 u kwamen de eerste bezoekers.

Toos kon beginnen met de eerste rondleiding. Gedurende de dag was er afwisselend een rondleiding met Toos die alles weet over de Heemtuin of met herborist Jeltje die prachtige verhalen vertelde over de diverse kruiden.

Zoals: hoe peterselie aan z'n naam komt. Een mooi verhaal van de koningskinderen

Peter en Selie die maar niet konden ophouden ruzie te maken, tot ze veranderd werden in een plant en wel móesten samenwerken om in leven te blijven.

Over Moederkruid- *Tanacetum parthenium*, wist Jeltje te vertellen dat wetenschappelijk vastgesteld is dat 70% van alle soorten hoofdpijn verdwijnen bij het gebruik van moederkruid. Van de bladeren wordt dan ook een geneesmiddel tegen hoofdpijn gemaakt.

Je kunt het gemakkelijk uitproberen: bij opkomende hoofdpijn een paar blaadjes plukken en daar lekker op kauwen en doorslikken. Je merkt al snel resultaat.

En van rozemarijn vlochten Griekse studenten kransen in hun haar om beter te kunnen studeren: het bevordert concentratie en werkt geheugen verbeterend. Rozemarijn is lekker in bad, maar dan wel in de ochtend; als je 's avonds een rozemarijn bad zou nemen blijf je nog lang wakker!

Het werd ook al snel druk bij de proeverij:

Bezoekers vonden het erg leuk om alles te proberen: brandnetel- of kervelsoep, paardenbloemen-

vlierbloesem- of lindebloesemsiroop en zelfs vlierbloesemlikeur, anijskoekjes, vlierpannekoek, pesto van zevenblad en vers gemaakte kruidenboter. Dan nog kiezen welke kruidenthee je wilde proberen en smullen van een lekker stukje kruidenkaas met kweepeergelei. Allemaal voorbeelden van wat je met kruiden kunt doen

Er was door Jeltje een mooi receptenboekje gemaakt. Bezoekers konden dit boekje voor een klein bedragje kopen om thuis ook nog eens zelf te gaan proberen. Het boekje was al snel

uitverkocht en wordt nog eens herdrukt.*

De kinderen konden met Anne aan het werk: een schilderijtje maken met droogbloemetjes. Ze werden prachtig. Anne had ook een speurtochtje door de tuin voor ze uitgezet die ze samen met hun ouders konden doen.

Ook bij de brouwer die uitleg gaf over kruidenbier en bij de imkerij was steeds belangstelling: leuk om te kijken hoe

dat nou allemaal in z'n werk gaat.

En tussendoor deden mensen enthousiast mee aan de workshops: een goudsbloemzalfje maken met Jeltje of kruidenolie en –azijn maken met Joke.

Ook de eigengemaakte kruidenproducten vonden veel afrek: veel mensen maakten hun keus uit o.a. jam, siroop, sap, goudsbloemzalf, kruidenzeep.

Het werd een druk bezochte dag: ongeveer 220 bezoekers.

Er was hard gewerkt aan de voorbereidingen, en het resultaat mocht er ook zijn: een leuke, informatieve en gezellige dag.

Voor mij was het de afronding van mijn stage voor de IVN cursus natuurgids. De opdracht was: binnen een natuurorganisatie meewerken aan het voorbereiden en uitvoeren van een publieksactiviteit.

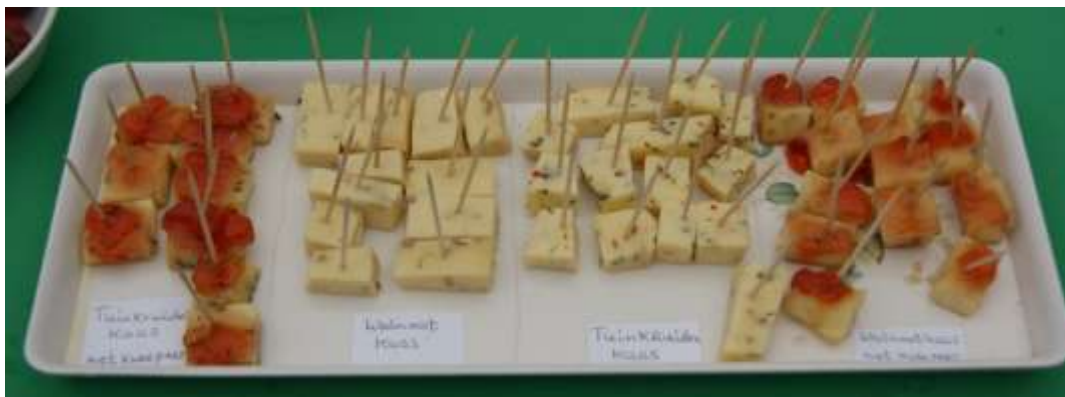
Met mijn achtergrond als herborist was deze kruiden-doe-dag voor mij een geweldig leuke uitdaging om aan mee te werken.

Graag wil ik alle vrijwilligers van de Heemtuin Munstergeleen dan ook hartelijk danken: het was erg leuk om dit samen met jullie voor te bereiden en uit te voeren.

Binnen dit kader kon ik ruimschoots aan de opdracht voldoen. Het was erg leerzaam en wat mij betreft zeker voor herhaling vatbaar.

Joke van der Steen,

Herborist en aankomend IVN-natuurgids.

* Het herdrukte boekje is verkrijgbaar in de Heemtuin of bij Toos van der Vring.

Verslagen activiteiten Zomer 2014

Regiowandeling Absbroekbos 15 juni 2014

Bij gunstig weer genoten een 20 tal mensen van de wandeling langs de Geleenbeek en door het Absbroekbos in wording, de tweede wandeling van dit jaar met als thema *Nieuwe Natuur*.

Harrij gaf toelichting op het ontstaan van de huidige vorm. Daarnaast vertelde hij over het ontstaan van bossen en de opbouw vanaf de open zijde naar het gesloten bos.

Lex ging tijdens de wandeling in op de fauna en de afhankelijkheid van dieren van hun voedselbron. Vooral werd er verder ingegaan op de insecten rond de beek en de poelen in het gebied.

Ook de historie kwam aan bod bij de Koekamp en de gerestaureerde kerk van Abshoven. Hier bleef een groep met Harrij gezellig koffiedrinken op het terras. De overige deelnemers gingen of rechtstreeks terug naar de Markt, of gingen met Lex mee langs de kapel van Pater Karel.

Tevreden en met weer wat nieuwe kennis gingen de wandelaars naar huis.

Uiltjeswandeling 13 juli 2014

Natuurgids Toos van der Vring gaat op avontuur met vijf gasten door het paradijsje van de Windraak. Houten steenuiltjes van Roel van Wijlick uit Venlo wijzen de weg. De sculpturen zijn gemaakt van acacia en de kop van het nachtdier geeft de route aan die daalt en klimt. De naaktslakken steken zorgeloos het natte pad over, gevolgd door flinke kevers. Ze hoeven niet bang te zijn, zoals rond 1800 door een hondenkar te worden overreden. HONDSKERKE. Ook de wijngaard voelt zich thuis in dit kalkrijke gebied. Twee witte eitjes vallen uit de schulp.

In het hellingbos zie je hoe de wand is samengesteld. Een löss-laag, dan geel zand en tenslotte het grindpakket. Na de ontginningen bleef het Hondsvotter-Look over. Een diepe waterpoel, plus een doorwaadbare plaats, waar eerst de bodemschatten lagen. De heuvel loopt schuin of schel af van 96 meter

boven NAP. Beneden akkerland waar wilde hamsters verblijven oftewel korenwolven met en zendertje om, zodat ze gevolgd kunnen worden. Vogelgeluiden in de lucht. Boerenzwaluwen. Veldleeuwerikken en een patrijs die wegvlucht in paniek.

In de grub de oranje besjes van de arondskelk. Een tweeling-parasolzwam met de hoeden aan elkaar gegroeid. Stinkende gouwe oftewel wrattenbrem. Potjes haagwinde in bloei. Felgeel Sint Janskruid. En het frisse vlasleeuwebekje.

Zo bereikt ons zestal de HEEMTUIN in een oude peren-boomgaard uit 1972. Wel 500 planten worden met veel wijsheid verzorgd door de vrijwilligers. De vogelwand met kijkgaten op de voederplaats vind ik interessant. Een toepasselijk idee van Jo Douven om de kuifmees ongestoord te zien eten op gelijke ooghoogte "Doa h6b ich Sjpasz aan!"

Op de terugweg passeer ik nog enkele dierenbeelden: een buizerd achter een speerdistel, een

specht op dood hout. Ja, jongens.

Pech dat jullie geen gebruik

kunnen maken van de thermiek

es ut

middagzunkke geit duuje!"

Piet Aussems,

Hoensbroek

Wandellocht op <u>Zondag</u>	stempel van de bond /organisatie
<u>13 juli 2014</u>	
Afstand <u>5,5</u> km	10.15 - 12.15 uur
Totaal thans afgelegd	bedankt voor de mooie ochtend!
<u>4925,5</u> km	

Insectenexcursie Biesenhof zondag 24 augustus

Met 7 personen trokken we het gebiedje langs de Geleenbeek binnen. We hadden geluk met het weer. Het zonnetje scheen en er was bijna geen wind. Gunstig weer om insecten te zoeken. Dat was al snel duidelijk. Honderden cicaden sprongen om ons heen. Goed kijken, want ook deze beestjes

waren maar enkele millimeters groot net als vele andere soorten. Sprinkhanen, spinnen, bijtjes, hommels, wespen en vliegen genoeg te zien. Van elke groep waren er wel verschillende soorten. Dagvlinders waren dun gezaaid. Maar dat werd gecompenseerd door de vondst vaneen bloeddrupje (Sint Jansvlinder). Goed te bestuderen waren ook de tijgerspin, die een prooi inpakte en het mannetje van een viervlekwielwebspin, die een vrouwtje het hof maakte. Het belangrijkste was de

boodschap rustig en langzaam bewegen. Insecten reageren op, vooral snelle, bewegingen. Er was zoveel te beleven dat de totale lengte van de ruim twee en een half uur durende excursie ongeveer driehonderd meter bedroeg. Na afloop ging iedereen tevreden naar huis of pakte op de Biesenhof nog een kopje koffie.

Programma IVN Sittard-Geleen, IVN Munstergeleen en Regio Westelijke Mijnstreek

Voor meer informatie, vertrekplaatsen en vertrektijden kunt U terecht op de internetpagina's van de betreffende IVN afdelingen.

IVN Stein

Woensdag 17 september
N & C Wandeling

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Zondag 21 september

Fietstocht "Sittard-Geleen-Born 70 jaar bevrijd" ($\pm$ 30 of 55 km)

De jaarlijkse fietstocht in september zal dit jaar rond dit thema gehouden worden.

De bevrijding van de hele gemeente duurde van 18 september tot 29 september 1944. Het eerst was Geleen aan de beurt en het laatst Holtum.

Er zijn heel wat plaatsen met zichtbare herinneringen aan

Wereldoorlog II. Zo zijn er 12 kerkhoven waar slachtoffers van de oorlog begraven liggen. Daarnaast zijn er 24 monumenten en plaquettes. Er zijn ongeveer 290 graven verspreid over de hele gemeente. Tot slot zijn er binnen de gemeentegrenzen 3 kazematten, die deel uitmaakten van een hele linie.

Minder zichtbaar zijn de grote groep gedeporteerden, die voor het overgrote deel niet terugkeerden maar hun graf ergens anders vonden. Zij worden door middel van monumenten,

plaquettes en andere herdenkingstekens onder de aandacht gebracht. In het najaar zullen Stolpersteine, door de Stichting Stolpersteine Sittard bij de plaatsen waar zij woonden geplaatst worden.

Op de startplaats is een routebeschrijving verkrijgbaar. Naast deze beschrijving krijgt U een boekje, waarin alle punten langs de route met foto en uitleg zijn opgenomen. Deze uitgave heeft een beperkte oplage en is voor deze gelegenheid in kleur uitgevoerd.

De fietstocht sluit, zoals gewoonlijk, aan bij Fietsen voor Bomen.

Starttijd: Tussen 10.00 uur en 14.00 uur.

Startplaats: Freeride, Rijksweg-Zuid t.o. Foroxity.

Informatie: Lex Vlieks 046-4511554

IVN Land van Swentibold

Zondag 28 september

Fietstocht "Nieuwe Natuur"

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Op zondag 28 september gaan IVN Munstergeleen & IVN Sittard-Geleen op zoek naar sporen van de bever in Kasteelpark Elsloo, waar de activiteiten van deze bondgenoot van de mens in het natuurbeheer sinds 2010 worden gesignaleerd. Jos Diederens, natuurgids in opleiding bij IVN / CNME Maastricht, zal ons vertellen over deze activiteiten en welke invloed ze kunnen hebben op het natuurlijk milieu.

Deze excursie was eerder aangekondigd als struintocht door de Belgische Grensmaas, maar het kasteelpark Elsloo biedt meer perspectief wat de bevers betreft.

Vertrek: 9.00 uur, Vertrek P-plaats Glanerbrook, Geleen.

Start: 09.45 uur, Kasteelpark Elsloo

Begeleiding en info: Jos Diederens tel. 06 535 737 60

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Zondag 5 oktober

Wandeling tussen Schinnen en Spaubeek (± 10 km)

"Nieuwe natuur" (nr. 4)

Startplaats: 09.45 uur, P-terrein Glanerbrook

Begeleiding en info: zie IVN Schinnen en IVN Spau-Beek

IVN Schinnen en IVN Spau-beek

Thema-wandeling "Nieuwe natuur" van ca. 10 km, georganiseerd door IVN Schinnen in samenwerking met IVN Spau-Beek.

De wandeling voert vanuit het IVN-home in Schinnen langs nieuw te ontwikkelen natuur naar het home van IVN-Spau-Beek in het voormalige ´retraitehuis´. Vervolgens via de Geleenbeek terug naar het home van IVN- Schinnen. Laat u tijdens deze wandeling verrassen wat er aan nieuwe natuur bij kan komen. Deelname aan de activiteit is gratis en geschiedt op eigen risico. De wandeling gaat onder alle weersomstandigheden door.

Vertrekpunt: IVN Schinnen 10.00 uur.

Adres: Burgemeester Pijlsstraat 1d, 6365 CG Schinnen

Info.: H. Janssen, 046-4423057 en B. Derks, 046-4749781

IVN Stein

Zondag 5 oktober

Inloopzondag, Seizoen afsluiting

IVN Land van Swentibold

Donderdag 12 oktober

Dagwandeling Swalmdal

IVN Elsloo

Zondag 12 oktober

Herfstwandeling Danikerbos

IVN Land van Swentibold

Woensdag 15 oktober

Jeugdactiviteit Voedertafels maken

IVN Spau-Beek

Zondag 19 oktober

Themaochtend Paddenstoelen

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Zaterdag 25 oktober

Nacht van de nacht – op zoek naar de duisternis (± 5 km)

Duisternis en stilte hangen vaak samen. Vanuit de lawaaierige en volop verlichte omgeving van stad of dorp wandelen naar de buitengebieden van Munstergeleen op zoek naar duisternis en de natuurlijke geluiden van de nacht.

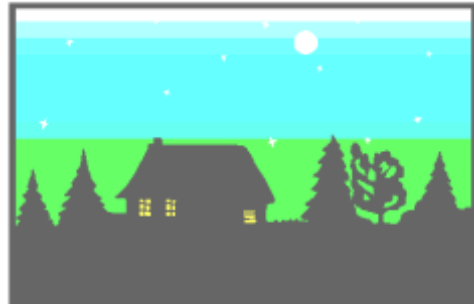
Angst om te verdwalen in deze omgeving hoeven we niet te hebben. Aan de horizon zullen we de weerschijn van grote lichtbronnen kunnen zien. Zij wijzen ons de richting naar de schaarse echte donkere stukjes landschap in onze omgeving.

Duisternis en stilte brengen ook rust. Daarom is deze wandeling geen tempotocht, maar een stukje onthaasting.

Startplaats: 19.10 uur, P-terrein Glanerbrook

19.30 uur, Munstergeleen, Kerkplein.

Begeleiding en info: : L. Vlieks, 046-4511554

IVN Land van Swentibold

Zaterdag 25 oktober

Nacht van de Nacht Kasteelpark Born

IVN Spau-Beek

Zaterdag 25 oktober

Nacht van de nacht Wandeling

IVN Elsloo

Zaterdag 1 november

Natuurwerkdag

IVN Land van Swentibold

Zaterdag 1 november

Natuurwerkdag

IVN Land van Swentibold

Zondag 2 november

Herfstwandeling Leudal

IVN Spau-Beek

Zondag 9 november

Themaochtend

IVN Land van Swentibold

Donderdag 13 november

Lezing “Herontwikkeling Enci-groeve Maastricht”

IVN Schinnen

Donderdag 13 november

Lezing “Brunsummerheide en bijzondere vogels”

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Zondag 16 november

Vogelexcursie Hochterband (B) (± 5 km)

De Hochterband is een stuk natuur langs de Maas. Er zijn verschillende meertjes, die ontstaan zijn door grindwinning en projecten om het water in te tomen. Dit gebied dient ook als opvangbuffer voor zeer hoog water in de Maas.

De hoger gelegen stukken blijven bijna altijd droog. Zij vormen tevens een vluchtweg voor de grote grazers in het gebied. Door de afwisseling van oude en zich steeds vernieuwende natuur is de Hochterband een aantrekkelijke rustplaats voor trekvogels. In het gebied zijn ook de nodige standvogels. We hopen dan ook een grote verscheidenheid aan vogels te zien.

Startplaats: 08.30 uur, P-terrein Glanerbrook

09.00 uur, Lanaken/Neerharen, Geulerweg,

P-plaats bij het kanaal.

Begeleiding en info: J. Douven, 046-4422110

IVN Schinnen

Zondag 16 november

Wandeling rond Stevensweert.

IVN Spau-Beek

Zondag 16 november

Dagwandeling Eifel

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Donderdag 20 november

Lezing: G. Reijnen.

Ecologie van het bos.

Waarom staat die boom daar?

Een bos is een ingewikkelde samenleving van bomen en struiken met veel andere organismen. Hoe ontstaat een natuurlijk bos eigenlijk, en wat gebeurt er als we het zelf aanplanten? Omdat er in de natuur een samenhang is tussen alle organismen in een bos, is het niet mogelijk om alle relaties precies te kennen. Waarom zitten er zoveel soorten insecten op bomen en willen sommige soorten alleen op één soort boom zitten? Hoe belangrijk

zijn paddenstoelen voor bomen? De laatste jaren heeft onderzoek veel nieuwe gegevens opgeleverd, waardoor weer wat meer bekend is geworden. Gert Reijnen wil graag zoveel mogelijk weten over bossen en bomen. Hij komt vertellen wat hij te weten is gekomen en probeert zijn verhaal waar dat mogelijk is te illustreren met foto's. U mag het aanvullen met wat u weet.

20.00 uur: IVN Trefcentrum, Molenstraat 42 Geleen

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen

Zondag 14 december

Wandeling in Doort. Het vervolg op de lezing van 20 november. We gaan op zoek naar de typische eigenschappen van dit gebied en hoe die eigenschappen uitwerken op de bomen en begroeiing.

13.30 uur: Geleen, P-terrein Glanerbrook

14.00 uur: Doort

IVN Schinnen

Zondag 14 of 21 december

Kerstin/Kerstuit

IVN Spau-Beek

Zondag 14 december

Themaochtend Aken en Karel de Grote

IVN Elsloo

Zondag 28 december

Winterwandeling Catsop

Inclusief soep en koffie

IVN Land van Swentibold

Maandag 29 december

Oliebollen borrel in Bron 6

IVN Spau-Beek

Vrijdag 26 december

Kerstwandeling

Bestuur:

Pierre Wijnen, voorzitter
Prevotlaan 17
6132 BM Sittard
046 4518149 E: pierrewijnen2@gmail.com

Hub Mulders, vice-voorzitter
Meishagerstraat 10
6151 BZ Munstergeleen
046 4514399
E: h.mulders7@kpnplanet.nl

Ben Bongers, secretaris
Parallelweg 2A
6136 AN Sittard
046 4522685 E: b.j.j.m.bongers@home.nl

Harrij Gijsen, 2de secretaris
Meishagerstraat 1
6151 BZ Munstergeleen
tel.: 046 4514594

Fred (G.C.) Penners, penningmeester*
Groenstraat 16
6151 CS Munstergeleen
046 4526089 E: F.Penners@versatel.nl

* IVN Munstergeleen
IBAN: NL80RABO0135007968

Bestuursleden & schoolwerkgroep
Els Rongen
Koperslagerstraat 1
6151 DK Munstergeleen
046 4514318
E: rongen4@kpnplanet.nl

Toos v.d. Vring
Rietveldstraat 9
6132 SB Sittard
046 4511905
E: toosdekruijff@gmail.com

Coördinatoren Heemtuin: Hub Mulders & Harrij Gijsen

Uitslag enquête ledenbeleid:

Bij het zomernummer 2014 was een enquêteformulier gevoegd. Daarin werd het verschil uitgelegd tussen donateurs en IVN-leden.

13 abonnees van het Steenuiltje hebben de moeite genomen om de enquête in te vullen.

Van hen zijn er vier die IVN-lid willen worden en dus gebruik maken van de overgangsregeling. De overigen kiezen ervoor donateur te blijven.

U kunt uw keuze nog kenbaar maken tot eind september. De mogelijkheid om via de overgangsregeling IVN-lid te worden vervalt na 1 oktober.

N.B.: Ook als u donateur wilt blijven, vinden we het toch fijn als u dit te kennen geeft door het invullen en retourneren van het antwoordblad.

Groente en fruit

Elly Hermans

Dorpstraat 62, Broeksittard

*Geen tijd om naar de markt te komen?
Kom dan bij ons thuis voor uw verse groente en fruit,
iedere vrijdag tussen 9.00 en 15.00 uur.*

Scharreislagerij P. Keulers

DE KONINGLIJKE HOEDERIJ
DE FLORISSANDE

Scharrelvlees eerlijk en heerlijk

al meer dan 100 jaar!

Houbeneindstraat 1 | 6151 CP Munstergeleen | 046 451 30 54

EEN KLEINE GREEP UIT ONZE ENORME COLLECTIE

Naast de enorme collectie van ca. 200 modellen berg-/wandelschoenen, vindt u bij ons natuurlijk ook alles op het gebied van wind- en waterdichte ademende kleding, trekkingkleding, lichtgewicht kamperen, rugzakken en slaapzakken.

MULDERS
BERG- EN WANDELSPORT

Molenstraat 10 | 6141 BH Limbricht | Tel. 046 4583934 | www.mulders-bergsport.nl